

Вислідом є можливість оддоровчий ефект альвеолярної гіпоксії (метод Стрелкова) і гіперкапнії.

Вислідом дослідження приладу Фролова проходили в 1990-1995 роках в відомих клініках РФ.

Вислідом дослідження біоенергетику всього організму відповідно до нової гіпотези про дихання біоенергетику, з кожним вдихом в капіляри проникають пухирці повітря, які «обгорнуті» внаслідок цього «спалюються». Внаслідок цього «спалювання» виникає електромагнітне поле, що сприяє окисленню ненасичених іскрих кислот. Збуджені електромагнітною індукцією молекули починають виробляти молекулярний кисень, який зв'язаний з гемоглобіном. Еритроцити внаслідок цього електронне збудження, внаслідок індукції в мітохондріях виникає біологічне поле, яке і дає необхідну для клітин енергію. Високочастотні перемінні електромагнітні поля, які виникають в дихальному організмі клітини, накладаються одне на друге, зливаються і утворюють єдине електромагнітне поле клітин, органу та всього організму. Енергетичним центром є серце – генератор зверхвисокочастотного електромагнітного поля і зверхкороткохвильового перемінного електромагнітного поля. В свою чергу, біологічне забезпечує необхідною енергією всі функції організму і постійну взаємодію з навколишнім середовищем.

Вислідом дослідження останнього 10 ліття було доказано, що апаратне дихання за методом Фролова зростає за 2-6 місяців практично різними людьми, зростає тривалість і дихального акту.

Вислідом Фролова він сягнув 60 хв

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Панишкo Ю.М. Дихальні гімнастики – шлях до здорового способу життя //Здоровий спосіб життя матеріалів I міжрегіональної науково-практичної конференції. (13-14 вересня 2001 р. Львів) за ред. Панишкo Ю.М – Славути-Львів „ПП Бодлак”, 2002. – С.29-31.
2. А.Миланов, І.Борисова. Вправи йогів. Переклад з болгарської. – Київ „Здоров'я”, 1971. – С.1-100.
3. М.Н. Щетинин. Дыхательная гимнастика Стрельниковой. – М: ФиС, 2000, - 160 с.
4. И.П.Неумывакин, Л.С.Неумывакина. Эндоекология здоровья. – М-СПб, «Диля», 2000.- С.1-100.
5. Ю.А.Андреев. Три кита здоровья. – СПб: «Диамант», ООО «Золотой век», 1999. – С.181-200.
6. Ю.Г.Вилунас. Тайна естественной медицины. – СПб: Питер. – 2004. – С.15-49.
7. А.А.Степанов. Дыхательные гимнастики по методам Бутейко, Стрельниковой, Фролова и других авторов. – СПб. «Вектор»,. – 2005. – 160 с.
8. В.Ф.Фролов. Эндогенное дыхания – медицина третьего тысячелетия . – Новосибирск. – 2000. – 223 с.
9. М.Н. Тубольцев (сост). Исцеление по Бутейко. В XXI век без лекарств. – М.: Изотекст, 2000. – 256 с.

Н.А. САВОЧКА

#### ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ В ПРАВОВОМУ АСПЕКТІ, ЯК НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ

*Моральна шкода — це об'єктивна категорія, що являє собою зміни в фізичному, психичному, моральному стані людини внаслідок учинення правопорушення. Умовою виникнення моральної шкоди є її заподіяння, тобто негативні зміни у психічній сфері людини, що завдають їй фізичних та моральних страждань.*

*Моральный ущерб – это объективная категория, которая представляет собой изменения в физическом, психическом, моральном состоянии человека в случае происшедшего правонарушения. Условием возникновения права на возмещение ущерба есть ее нанесения, то есть негативные изменения в психической сфере человека, которые причиняют ей физические и моральные страдания.*

*The moral harm is an objective category which represents changes in physical, mental and moral state of a man because of making an offence. The condition of the right on amoral harm compensation is its causing that is negative changes physical and moral sufferings.*

Тема відповідальності за моральну шкоду і пов'язаних з нею відшкодувань завжди була для будь-якого суспільства досить актуальною. Спираючись на багатовікову історію української державотворення і на основі здійсненого усім Українським народом права на самовизначення, дбаючи про забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя, виражаючи суверенну волю народу Верховна Рада України від імені Українського народу - громадян України національностей, приймає на п'ятій сесії 28 червня 1996 року Основний Закон України – Конституцію України. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. [1]

Моральна шкода — це об'єктивна категорія, що являє собою зміни в фізичному, психічному та моральному стані людини внаслідок учинення правопорушення. Шкода, заподіяна правопорушенням, має об'єктивний характер, є об'єктивною умовою виникнення права на відшкодування і виявляється в тому, що будучи заподіяна будь-якій особі, існує незалежно від чиєїсь думки, в тому числі думки самої особи [2].

Кожен має право на відшкодування моральних збитків, які майже завжди мають місце внаслідок заподіяння будь-якої шкоди. Особиста немайна (моральна) шкода раніше не відшкодовувалася. Проти позитивного вирішення питання висувалися два основних заперечення: а) відшкодування моральної шкоди не притаманне соціалістичній свідомості і праву; б) моральну шкоду не можна оцінити, ні відшкодувати у грошовій формі. Що стосується моральної шкоди, то тут найбільш важливий аспект запобігання порушенням. Тому в цьому разі мова йде не про відшкодування, а про цивільно-правову відповідальність за заподіяння моральної шкоди.

Відповідно до загальних підстав деліктної відповідальності обов'язковому з'ясуванню підлягає вирішенні спору про відшкодування моральної шкоди підлягають: наявність такої шкоди; протиправна поведінка заподіювача, наявність причинного зв'язку між шкодою і протиправною поведінкою заподіювача та вина.

Протиправна поведінка особи, яка завдала моральної шкоди, може полягати у: завданні каліцтва або іншого ушкодження здоров'я; протиправної поведінки щодо членів сім'ї чи близьких родичів потерпілого; знищенні чи пошкодженні майна; у приниженні честі, гідності, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи.

Умовою виникнення права на відшкодування моральної шкоди є її заподіяння, тобто наявність негативні зміни у психічній сфері людини, що завдають їй фізичних та моральних страждань.

Єдине визначення поняття «шкода» в юридичній літературі ще не розроблено. Під ним розуміють: наслідки правопорушення у вигляді пошкодження або знищення майна потерпілого; також негативних майнових наслідків, що пов'язані з порушенням особистих немайнових благ. Згідно з ЦК України поняття «шкода» охоплює моральну шкоду, що включає душевні, моральні страждання та переживання. Ці наслідки є умовою виникнення деліктного зобов'язання.

Питання відшкодування заподіяного громадянинуві ушкодження здоров'я цивільне право також розглядає як позадоговірну, деліктну відповідальність. Неодмінною ознакою (умовою) цивільного делікту є шкідливий результат протиправної дії. Виходячи з цього, порушення безпечних умов праці можна розглядати як певну єдність протиправної дії та її шкідливого результату. З точки зору цивільного права нешкідливих, безрезультатних протиправних дій, як правило, не буває, винятком договірної відповідальності. У цивільному праві значення має тільки «закінчене» правопорушення, тобто цивільна деліктна відповідальність настає тільки тоді, коли протиправна дія (бездіяльність) закінчена і в результаті цього потерпілому нанесено реальну шкоду [3].

Специфікою справ про відшкодування моральної шкоди є те, що небезпечні та шкідливі умови праці або невиконання умов контракту з боку власника або уповноваженого ним органу є обов'язковим елементом складу правопорушення і наявність цих підстав зобов'язує презюмувати наявність у потерпілого моральної шкоди. Однак слід зауважити, і що презумпція моральної шкоди прямо не впливає з чинного законодавства.

Цивільне процесуальне законодавство передбачає, що кожна сторона має довести обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог та заперечень. Оскільки для доведення факту заподіяння шкоди, на відміну від доведення вини, цивільне законодавство не встановлює особливих правил, принцип ст. 30 ЦПК України має застосовуватися в повному обсязі, й у так

якої матеріальної шкоди був би доводити факт заподіяння йому моральної шкоди, для того щоб встановити справу на його користь.

У трудовому законодавстві моральна шкода виникає внаслідок:

- делікту; невиконання або неналежного виконання контракту, укладеного між роботодавцем і працівником або уповноваженим ним органом [3].

Уважною особливістю і специфічністю моральної шкоди в трудовому праві є те, що вона пов'язана не з позадоговірною, так і з договірною відповідальністю. В обох випадках право на компенсацію виникає внаслідок правопорушення.

Запідіяна шкода особі в більшості випадків пов'язано з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а не з втратою зарплати, супроводжується зниженням здібності до праці по певній професії, а в деяких випадках і до зменшення доходу.

На мою думку, потрібно дослідити зміст каліцтва та іншого ушкодження здоров'я в юридичній літературі та судовій практиці. Дехто із законотворців розглядає каліцтво як травматичне ушкодження, що виникло під раптовим впливом на організм людини зовнішнього чинника — сторонньої сили [4]. Дещо іншого підходу дотримується Смирнов В.Е., який вважає каліцтвом лише ушкодження здоров'я, що виникло внаслідок нещасного випадку в результаті діяння чинника сили і пов'язано зі стійкою чи тимчасовою втратою працездатності [5].

Термін каліцтво — це ушкодження здоров'я внаслідок нещасного випадку, що стався (крім випадку протиправного діяння) при виконанні трудових обов'язків (у тому числі під час перерви), а також при здійсненні будь-яких дій в інтересах підприємства або організації, хоча б і не пов'язаних з тим дорученням: дорогою на роботу або з роботи; на території підприємства або організації або в іншому місці роботи протягом робочого часу (включаючи і встановлені перерви), вільного часу, потрібного для приведення в порядок знарядь виробництва, одягу тощо перед початком або після закінчення роботи; поблизу підприємства, організації або іншого місця роботи протягом робочого часу (включаючи встановлені перерви), якщо перебування там не суперечило правилам внутрішнього трудового розпорядку; при виконанні державних або громадських обов'язків; при отриманні життя людей, охороні державної, колективної та індивідуальної власності, а також при виконанні громадського порядку [6].

Подібні випадки не завжди приводять до анатомічного дефекту. Їх результати можуть виявлятися в психологічних змінах без очевидних органічних порушень. Так, забите місце з часом може викликати у потерпілого розвиток злякисних захворювань, туберкульозу суглобів, кісток, заподіяння від стресу мозку.

Важливо, що при встановленні факту заподіяння моральної шкоди слід урахувувати всі фактори, оскільки наявність їх є підставою для визнання заподіяння моральної шкоди і вони мають значення для вирішення питання про розмір відшкодування.

Вислідене свідчить про те, що наявність ряду особливостей, які притаманні зобов'язанням, не пов'язують із трудових, відрізняє їх від інших зобов'язань. Однією із сторін в такому зобов'язанні завжди буде фізична особа — працівник підприємства, другою — власник підприємства або уповноважений ним орган, який використовує найману працю і сплачує за роботу страхові внески. Отже, для визначення юридичне зацікавлених осіб, які мають право на відшкодування моральної шкоди в трудових правовідносинах, потрібно враховувати строк дії трудового договору та коло осіб, на яких поширюється сфера дії трудового законодавства.

На мою думку в трудових правовідносинах моральна шкода вважається заподіяною за таких умов:

- потерпілий і заподіяч моральної шкоди перебувають у трудових правовідносинах або на них здійснюється дія трудового законодавства;
- вона виникла внаслідок делікту, а також невиконання або неналежного виконання умов трудового договору;
- потерпілий зазнає моральних втрат у вигляді моральних страждань, тобто негативних змін, що відбуваються у його свідомості;
- вона заподіяна внаслідок порушення трудових прав працівника.

Однією з найважливіших специфічних особливостей моральної шкоди є те, що негативні зміни відбуваються в свідомості потерпілого. Форма, в якій ці зміни знаходять свій зовнішній вияв, залежить передусім від особливостей психіки суб'єкта. Так, сльози є однією з найпоширеніших реакцій на спричинення болю, але вони можуть бути лише непрямим свідченням заподіяння моральної шкоди, а не доказом розміру заподіяної шкоди [4]. Законодавець установлює тільки матеріальні дії і як докази заподіяної моральної шкоди. Я підтримую тезу, згідно з якою має діяти

принцип «Презумпції моральної шкоди». Зміст його полягає в тому, що будь-яка фізична особа, щодо якої здійснена неправомірною дією, вважається такою, якій завдано моральної шкоди, якщо особа, що здійснила діянню, не доведе зворотнє [6].

При встановленні факту моральної шкоди потрібно керуватися критеріями загальнолюдських цінностей. З одного боку, це критерії, які визначають суб'єктивні відчуття потерпілого, наприклад, честь, гідність, авторитет. Вони оцінюються тільки потерпілим, ступенем його сприйняття заподіяної травми та її наслідками. З іншого — це критерії, що характеризують зовнішній вияв наслідків пошкодження здоров'я. Саме тут моральна шкода виявляється в порушенні звичайного конкретного способу життя, що викликано нещасним випадком. Моральна шкода може виявитися в реальній втраті потерпілим можливості нормально спілкуватися з друзями, знайомими жителями повноцінним життям.

Паралельно із позовними заявами про відшкодування матеріальної шкоди потерпілі-позивачі мали б подавати і заяви про відшкодування моральних збитків. У нас це ще так часто практикується. Шкода, завдана особі каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю, відшкодовується фізичною або юридичною особою, яка завдала цієї шкоди, потерпілому у вигляді заробітку (доходу), що був втрачений ним внаслідок втрати чи зменшення професійної або загальної працездатності, також і додаткові витрати, викликані необхідністю посиленого харчування, санаторно-курортного лікування, придбання ліків, протезування, стороннього догляду тощо. У Цивільному кодексі України визначений порядок відшкодування даного виду шкоди.

#### ЛІТЕРАТУРА

##### нормативна

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. — К., 1996.
2. Цивільний кодекс України — К., 2005 р.

##### загальна

1. Гошовський М. І., Кучинська О. П. Потерпілий у кримінальному процесі України. — 1998. — С. 17.
2. Загорюлько А.И. Обязательства по возмещению вреда, причиненного субъектами гражданского права. — Харьков, 1996.
3. Власенко И. А. Компенсационная функция права (вопросы теории и практики): Автор дис.канд. юрид. наук. — Н. Новгород, 1995.
4. Смирнов В.Е., Собчак А.А. Общее учение о деликтных обязательствах в советском гражданском праве. — Л., 1983.
5. Нор В. Т. Защита имущественных прав в уголовном судопроизводстве. — К., 1989. — С. 10.
6. Порядок організації та проведення медико-соціальної експертизи втрати працездатності ЗП України. — 1994. — Мв 8. — С. 190.

Р. Р. СІРЕНКО, М. О. САПРОНО

Ю. Г. ЛЮБІЖАНІН, О. М. СТЕФАНИШ

#### СКЛАДОВІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

*У статті розкрито сутність здорового способу життя і наведено основні кризові явища у сучасному суспільстві, що призводять до знецінення соціального престижу здоров'я молоді та неусвідомлення нею ролі фізичної культури і масового спорту.*

*В статтє раскрыто сущность здорового способа жизни и подано основные кризисные явления в современном обществе, которые приводят к обесцениванию социального престижа здоровья молодежи и неосознанности ими значения физической культуры и массового спорта.*

*In article brought essence to light of healthy mode of life and directed the basic crisis phenomena in contemporary society, that give rise to depreciation of social young people health prestige and realization by it of role of physical culture and massage sport.*

Потреба у здоров'ї, закладена в самій сутності людини, є об'єктивною необхідністю. Покращення стану здоров'я як окремого індивіда, так і суспільства в цілому до недавнього часу пов'язували з досягненнями медицини, економічним та соціальним прогресом. Однак, щораз більші забруднені оточуючого середовища, шум, нервові напруження, гіподинамія, нераціональне харчування